

Artikkelen er publisert under modellen grønn åpen tilgang (green open access). Det betyr at utgiver tillater forfatter å arkivere sin artikkel i åpne institusjonelle arkiv (egenarkivering) eller på eget eller arbeidsgivers nettsted, i den versjon og det format som ble godkjent av tidsskriftets redaksjon (akseptert versjon/tekstversjonen).

Sitering av artikkelen i APA (6th):

Myhrer, T.-G.. (2018). Politiarbeid på stedet: Styrker og svakheter. *Tidsskrift for strafferett*, 18(4), 316-326. doi: 10.18261/issn.0809-9537-2018-04-07

Dette er siste tekstversjon av artikkelen, den kan inneholde ubetydelige forskjeller fra forlagets pdf-versjon.

«Politiarbeid på stedet» - styrker og svakheter

Professor Tor-Geir Myhrer

Tor-Geir Myhrer, cand.jur. 1976, dr. juris 2000, har tidligere arbeidet som dommerfullmektig, politiinspektør, førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet og lovrådgiver i Justisdepartementets lovavdeling. Fra 2006 er han professor ved Politihøgskolens forskningsavdeling, og var i tiden 2006–2011 professor II ved Det juridiske fakultetet, Universitetet i Oslo. E-post: tor-geir.myhrer@phs.no

1. Introduksjon

Denne artikkelen består av tre deler. Den første delen behandler begrepet «politiarbeid på stedet» (PPS), bakgrunnen for etableringen av arbeidsmetoden PPS, og forankringen av denne. Deretter redegjøres for hva som er innholdet i «politiarbeid på stedet», hva som er den tilsiktede effekten av arbeidsmetoden, og hvilke resultater det på bakgrunn av eksisterende forskning er grunn til å forvente. Tilslutt presenteres synspunktene som kom frem da 27 til dels meget erfarne etterforskere som er studenter ved «Master i etterforskning» ved Politihøgskolen besvarte arbeidskravet: «Drøft hvilke fordeler og ulemper «politiarbeid på stedet» (PPS) kan innebære for kvaliteten på etterforskningen.»

2. «Politiarbeid på stedet» - Begrepet, begrunnelsen og forankringen.

De som tilhører politi og påtalemyndighet har nok en ganske klar forståelse av hvilken arbeidsmetodikk «politiarbeid på stedet» utgjør. For andre er begrepet enten innholdsløst eller misvisende. Tjenestepersonen som mesteparten av tjenestesettet står vakt på åstedet for en alvorlig straffbar handling, utfører jo også politiarbeid på stedet, men dette har lite med PPS å gjøre. Det samme gjelder også for kriminalteknikeren som kanskje på andre dagen krabber rundt på åstedet på jakt etter spor. At begrepet er så misvisende skyldes at man har utelatt de to ordene som ville forklart hva metodikken omfatter; nemlig «patruljen» og «etterforskning». Det «politiarbeid på stedet» først og fremst handler om er nemlig «*politipatruljens etterforskningsarbeid på stedet*». Den enkelte leser kan jo selv vurdere om ikke ordene man har utelatt- «patruljens etterforskning» er mer opplysende enn de man har valgt til å betegne metoden – «politiarbeid på stedet».

Bakgrunnen for etableringen av «politiarbeid på stedet» skriver seg tilbake til 2010, da riksadvokaten ga uttrykk for en bekymring for kvaliteten på politiets etterforskningsvirksomhet. Riksadvokatens bekymring ble ikke mindre i etterkant av terrorhendelsen 22. juli 2011, hvor politiets beredskap og responsevne tok svært mye

av oppmerksomheten. Riksadvokatens gjentagende bekymringsmeldinger vant likevel etterhvert gehør både i Stortinget, Justis- og beredskapsdepartementet og i Politidirektoratet. Dette ledet bl.a. til at Stortinget ba Regjeringen sørge for en nasjonal handlingsplan for etterforskningsfeltet.¹ Som et fellesprosjekt mellom Politidirektoratet og riksadvokaten ble en slik plan utarbeidet i 2015. På dette tidspunktet var også Politianalysen i NOU 2013:9 avgitt og behandlet. Ved siden av en strukturreform, foreslo Politianalysen også en kvalitetsreform som bl.a. krevde at det for politiets kjerneoppgaver, herunder etterforskning, måtte utarbeides standardiserte arbeidsmetoder og prosesser med rutinebeskrivelser og veiledninger basert på kunnskap og best praksis (jf. NOU 2013:9 side 190-91). «Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet» fra 2016, følger opp dette, og er langt på vei blitt en antespert iverksetting av kvalitetsreformen.

«Politiarbeid på stedet» er tiltak 12 av totalt 20 i handlingsplanen. Beskrivelsen ovenfor viser at metodikken «politipatruljens etterforskningsarbeid på stedet» både faglig og organisatorisk er solid forankret i ledelsen hos både riksadvokaten og Politidirektoratet.

3. «Politiarbeid på stedet» - Innhold, forventet og sannsynlig effekt.

Etter handlingsplanen skal tiltaket «politiarbeid på stedet» øke kvaliteten og effektiviteten i straffesaksbehandlingen, samt forbedre publikumsservicen. Effektivitetsgevinsten skal lede til at etterforskningsenhetene kan arbeide bedre med alvorlig og prioritert kriminalitet. Handlingsplanen forutsetter også at politi og påtalemyndighet er organisert for, samhandler og har arbeidsprosesser som muliggjør at mer etterforskning kan utføres og ferdigstilles på stedet. I «Innføringshåndboken for Politiarbeid på stedet» som er utarbeidet i Politidirektoratet (2017), er de forventede effektene beskrevet slik i pkt. 1.4.:

Økt effektivitet i straffesaksbehandlingen gjennom raskere saksbehandlingstid, færre restanser og redusert ressursbruk. Økt kvalitet i straffesaksbehandlingen gjennom sikring av informasjon som ellers ville gått tapt, økt rettsikkerhet og økt oppklaringsprosent. Forbedret publikumsopplevelse gjennom et mer synlig og tilgjengelig politi, og at publikum møtes på en profesjonell måte på stedet. Økt kompetanse gjennom opplæring, oppfølging og tilbakemelding, noe som gir økt helhetsforståelse og økt stolthet.

Jeg konsentrerer meg om økt effektivitet og økt kvalitet. Dette er tenkt oppnådd gjennom at patruljene selv på stedet, kan gjøre bruk av digitale mobile enheter som

¹ Jf. Prop. 61 LS (2014-2015) om «nærpolitireformen» og Innst. 306 S (2014-2015) og Stortingets vedtak 642.

setter dem i stand til å fremskaffe og kontrollere opplysninger som finnes i de mange registre som politiet kan gjøre bruk av i etterforskningen. Dernest forutsetter politiarbeid på stedet at patruljen både skal ta lydavhør av vitner og mulig mistenkte, og foreta sporsikring, herunder biologisk materiale for DNA-analyse og søk etter fingeravtrykk, men også generell sporsikring som fottøyavtrykk og brytespor. Som et kvalitetssikrende og kompetanseutviklende tiltak er det forutsatt at patruljen etter å ha gjennomført arbeidet på åstedet skal få tilbakemelding på dette i såkalte «tilbakemeldingsmøter», hvor det er forutsatt at en erfaren etterforsker og påtalejurist deltar.

I rapporten «Analyse av politiarbeid på stedet» (29. oktober 2015) har Politidirektorat gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse av PPS basert på flere pilotprosjekter. Mitt siktemål er ikke å gå i rette med denne analysen, men å bringe inn noen synspunkter fra den polisiære forskningen som kan gi et noe bredere og bedre grunnlag for å vurdere om de forventede effektene er realistiske.

Slik jeg ser det, bør man ved omtalen av politipatruljens etterforskningsarbeid på stedet, skille mellom to idealtyper: Den ene er der hvor patruljen foretar innledende etterforskningsskritt i alvorlige (og prioriterte) saker hvor, den videre og mest omfattende delen av etterforskningen skal foretas av distriktets etterforskningsenheter. Den andre typesituasjonen er der hvor patruljen tilkalles til eller avdekker ordinær eller mindre alvorlig volumkriminalitet, og hvor det er relativt få og standardiserte etterforskningsskritt som er aktuelle. Selv om kriminaliteten selvsagt fordeler seg over hele skalaen mellom disse ytterpunktene idealtypene representerer, kan det være hensiktsmessig med en slik todeling.² Det er flere grunner til dette.

I de alvorlige og prioriterte sakene er politipatruljens etterforskningsinnsats egentlig bare «gammeldags» straksetterforskning med nytt navn og nye direktiver.³ Selvsagt kan det i disse sakene være av stor verdi, og noen ganger helt avgjørende, at patruljene sikrer tekniske bevis som ellers ville gå tapt, og foretar avhør uten at den som forklarer seg har vært utsatt for påvirkning fra andre eller erindringsforskyvninger. Men kombinasjonen av at «politiarbeid på stedet» er gjort til en plikt, og at patruljen har fått økte tekniske forutsetninger for å gjennomføre metoden, kan også innebære en risiko for at patruljen går lenger enn kompetansen rekker.⁴ Dette kan kanskje i en viss utstrekning motvirkes ved rutinebeskrivelser og

² Jf. Nick Tilley, Amanda Robinson and John Burrows: The investigation of high-volume crime, i Tim Newburn et al.: *Handbook of Criminal Investigation* (Routledge 2011) kap. 9, og Ole Thomas Bjerknes og Ivar A. Fahsing: *Etterforskning* (Fagbokforlaget 2018) kap. 12: Straksetterforskning.

³ Jf. Bjerknes/Fahsing, kap. 12.

⁴ Jf. Bjerknes/Fahsing, s. 382.

sjekklister, men etterforskning av slike saker krever gjerne god kunnskap om rettslige, polititaktiske og -tekniske tiltak, ferdigheter i å gjøre bruk av ulike etterforskningsmetoder og -midler, samt forståelse for kriminalitets- og fenomenområdet. Patruljen vil normalt ikke besitte dette. Går patruljen for langt i straksetterforskningen, kan de ha ødelagt eller redusert verdien av bevis, eller de kan ha tatt beslutninger som leder til at etterforskningen fortsetter i en gal eller snevrere retning enn hva som ville blitt tilfellet med mer kompetente etterforskere.⁵ Når jeg nedenfor i 4 gjennomgår synspunktene fra de erfarne etterforskerne på Masterstudiet i etterforskning, er hovedinntrykket at de kvalitetsmessige bekymringene knyttet til «politiarbeid på stedet» i stor grad gjelder denne idealtypen. Erfaringene så langt trekker i retning av at dette er en mer teoretisk forankret bekymring. Tilbakemeldingene fra statsadvokatenes inspeksjoner i 2017 tyder på at PPS har økt kvaliteten på etterforskningen i initialfasen, og ledet til bedre bevissikring.

At patruljen gjør feilgrep i etterforskning på stedet vil selvsagt kunne forekomme også i den enklere volumkriminaliteten. Det ligger imidlertid i volumkriminaliteten at man i større grad kan standardisere etterforskningsskrittene. Dette fordi man både har et betydelig antall tilfeller å trekke erfaringer fra og fordi det ikke forventes den samme bredde og robusthet i etterforskningen.⁶ Ved den mindre alvorlige kriminaliteten er dessuten konsekvensene normalt ikke så dramatiske om den standardiserte fremgangsmåten en sjelden gang leder galt av sted.

Handlingsplanens tiltak 12 fremhever at verdien av «Politiarbeid på stedet» er at patruljene settes i stand til å ferdigstille flere saker fra den enklere volumkriminaliteten, bokstavelig talt på stedet. Planen sier lite om for hvilke kriminalitetsformer dette først og fremst vil være aktuelt. Men ser man på PODs samfunnsøkonomiske analyse fra 2015, basert på pilotene for «politiarbeid på stedet», synes man å ha tatt utgangspunkt i kategoriene trafikk, narkotika, kroppskrenkelser (da legemsfornærmelser), ordensforstyrrelser og vinningslovbrudd (særlig ordinært og grovt tyveri). Jeg har ikke innvendinger til dette utvalget. Det er likevel klart at de etterforskningsskrittene som utgjør det sentrale innholdet i «politiarbeid på stedet» gir vidt forskjellig mulighet for oppklaring i de nevnte kategoriene. Faktisk fordeler lovbruddskategoriene omhandlet i piloten seg i alle de

⁵ Se Ivar A Fahsing: *The Making of an Expert Detective* (Göteborg universitet 2016) om «tipping point» i etterforskningen, som riktignok viser at ferske tjenstepersoner fra PHS i en slik sammenheng er vel så gode som erfarne (norske) etterforskere.

⁶ Jf. Tor-Geir Myhrer: *Kvalitet i etterforskningen (PHS-Forskning 2015:1)*, side 59-64.

tre gruppene av lovbrudd som både Ahlberg⁷ og Knutsson⁸ benytter for å forklare variasjonene i oppklaringsprosenten:

- (1) Lovbrudd mot person, hvor det er kontakt mellom offer og gjerningsperson, og hvor kroppskrenkelser er det vanligste eksempelet. Her beskrives mulighetene for oppklaring som relativt gode fordi offeret ofte kan navngi mistenkte når forholdet anmeldes. Dette gjenspeiler seg også i den faktiske oppklaringsprosenten. I Knutssons undersøkelse var den 61% for legefornærmelser i 2010.
- (2) Lovbrudd mot person, hvor det ikke er kontakt mellom offer og gjerningsperson, er grove tyverier fra bolig mm standardeksemplet. Her angis mulighetene for oppklaring som relativt små, selv om man tar mulighetene for DNA-spor og funn av fingeravtrykk i betraktning. For grovt tyveri fra leilighet, bolighus og hytte var oppklaringsprosenten 13 i 2010.
- (3) Lovbrudd avdekket av politiet under spaning og/eller kontroll. Narkotikalovbrudd i form av ulovlig besittelse er standardeksemplet, men her hører også trafikklovbrudd hjemme. Her er oppklaringsmulighetene høye, idet lovbrudd og gjerningsperson gjerne oppdages i samtidig. For narkotikalovbrudd i form av ulovlig besittelse var da også oppklaringsprosenten 88 i Knutssons undersøkelse i 2010.

Kategorien ordensforstyrrelser vil normalt befinne seg mellom gruppe (1) og (3) avhengig av hva ordensforstyrrelsen består i og hvordan den kommer til politiets kunnskap.

For kategoriene trafikk, narkotika, kroppskrenkelser, og ordensforstyrrelser ligger derfor forholdene godt til rette for at de sentrale elementer i «politiarbeid på stedet» både kan være effektiv utnyttelse av politiets ressurser, og kunne lede til bedre kvalitet og økt oppklaring: Patruljen kan foreta registersøk som vil avdekke om mistenkte har vært straffet for tilsvarende forhold før eller om vedkommende er etterlyst, gjennomføre lydavhør på stedet av fornærmede, vitner og evt. mistenkte, og foreta enklere kriminaltekniske undersøkelser som å fotografere kropp- eller tingsskader, søke etter fingeravtrykk eller DNA-materiale f.eks. på en gjenstand som oppgis å være benyttet ved kroppskrenkelsen.

Den kategorien som skiller seg ut i relasjon til mulighetene for økt oppklaring, er vinningslovbruddene, først og fremst ordinære og grove tyverier. Men dette er sannsynligvis også den største kategorien av den volumkriminaliteten PPS skal

⁷ J. Ahlberg: *Varför har brottsuppleringen minskat? En analys av orsakerna. Rapport 2002:4, Brottsförebyggande rådet*, Stockholm.

⁸ Johannes Knutsson: *Måling av effektivitet i etterforskning. (PHS-Forskning 2013:3)*, side 14-16.

anvendes på.⁹ Her er det både internasjonal og nasjonal forskning som sier noe om hva som kan være de realistiske forventinger knyttet til at «politiarbeid på stedet» skal lede til økt oppklaring. I Nick Tilley m.fl. sitt kapittel om *The investigation of high-volume crime*¹⁰ i «*Handbook of Criminal Investigation*» gjengis en britisk undersøkelse av hvilken type informasjon som er sentral for oppklaringen av innbruddstyveier, tyveri fra motorvogn og av motorvogn. Ikke overraskende fant man at den omstendighet at gjerningspersonen ble tatt mer eller mindre på fersk gjerning, var det som med størst sannsynlighet ledet til oppklaring. Samlet gjorde dette oppklaring av lovbruddet 155 ganger med sannsynlig sammenliknet med saker hvor slik informasjon ikke forelå. Av et totaltall på vel 2000 saker forekom dette likevel bare i 2,4 % av sakene. I 2,8 % av sakene kunne melder eller vitner oppgi navn på en mistenkt, eller en mulig mistenkt ble identifisert gjennom fjernsynsovervåkning. Dette økte imidlertid ikke sannsynligheten for oppklaring med mer enn vel 5 ganger sammenliknet med saker uten slik informasjon. I vår sammenheng er det likevel viktig å merke seg at det nesten alltid var første patrulje på stedet som sikret denne informasjonen, og deres arbeid var derfor av sentral betydning for en mulig oppklaring. Sannsynligheten for oppklaring var omtrent den samme i tilfeller hvor en mulig mistenkt ble knyttet til lovbruddet gjennom fingeravtrykk, fottøyavtrykk, DNA eller fordi vedkommende senere ble funnet i besittelse av gjenstander tatt fra gjerningsstedet, men slik informasjon forelå tross alt i betydelig flere saker, vel 17 %.

Selv om kriminaltekniske spor, herunder særlig DNA, ikke på noen måte øker sannsynligheten for oppklaring på samme måte som pågripelse på fersk gjerning, er slike bevis som vist ovenfor likevel av vesentlig betydning fordi de vil forekomme i langt større andel av sakene. I denne sammenheng er derfor Johanne Yttri Dahl og Heidi Mork Lomells evaluering av DNA-reformen av stor interesse.¹¹ Hvilket potensiale for økt oppklaring kan ligge i at «politiarbeid på stedet» i vinningsaker i større grad sikrer biologisk materiale for DNA-analyse?

Evalueringen til Dahl og Lomell omfattet bl.a. 30.729 saker om ordinært og grovt tyveri fra villa, leilighet og motorkjøretøyer i 2009-2011. Undersøkelsen viste at hovedproblemet var at kun i 1220 av disse sakene, dvs. 4%, ble det sendt inn anmodning om DNA-analyse. For ingen av lovbruddskategoriene oversteg prosenten 15.¹² Av de innsendte anmodningene ble det identifisert en DNA-profil i ca

⁹ Jeg ser i denne sammenheng ser bort fra trafikklovbrudd som avdekkes ved den organiserte trafikkjentesten, først og fremst av Utrykningspolitiet, og ved automatisk trafikkontroll (ATK).

¹⁰ Nick Tilley, Amanda Robinson and John Burrows: *The investigation of high-volume crime*, i Tim Newburn et al.: *Handbook of Criminal Investigation* (Routledge 2011) kap. 9

¹¹ Heidi Mork Lomell og Johanne Yttri Dahl; *Fra spor til dom (PHS Forskning 2013/2)*.

¹² Lomell/Dahl, side 35.

1/3 av tilfellene (417 saker). At det identifiseres en profil er ikke ensbetydende med at saken vil bli oppklart, men evalueringen viser at i den tredjedelen av sakene hvor en DNA-profil ble identifisert var oppklaringsprosenten 44, mens de 2/3 hvor man ikke fant en profil ble bare 13% oppklart.¹³ En sentral side ved «politiarbeid på stedet» er at patruljene både kompetanse- og utstyrmessig skal bli bedre i stand til å sikre biologisk materiale fra åsteder for vinningslovbrudd. Det er grunn til å regne med at dette vil lede til at både antallet og kvaliteten på det materialet som innsendes til analyse, vil øke. Basert på tallene gjengitt ovenfor bør dette også lede til økning i oppklaringsprosenten for denne type lovbrudd, ikke minst fordi adgangen til å registrere profiler i identitetsregistret ble vesentlig utvidet i 2013. Undersøkelsen til Dahl og Lomell viste at søk etter DNA-materiale ledet til at sikring av andre kriminaltekniske spor ble redusert. Dette søkes nå aktivt motvirket i opplæringen i PPS.¹⁴

Men selv med en vesentlig forbedring er det likevel ikke grunn til å forvente mirakler: Tar man utgangspunkt i et volum på 30 000 saker (som i evalueringen) og tenker oss at «politiarbeid på stedet» vil lede til at det sikres og innsendes biologisk materiale for analyse i 25 % av sakene (mot 4 % i 2009-2011), utgjør dette 7 500 saker. Tenker vi oss videre at kvalitetsmessig bedre sporsikring og økt registrering i identitetsregistret leder til identifisering av profil i halvparten av sakene (mot 1/3 i evalueringen) gir det oss 3 750 saker med profil. Hvis vi ytterligere antar at denne profilen innebærer at 50 % av disse sakene oppklares, står vi igjen med 1 875 saker. Det utgjør tross alt bare 6,25 % av alle sakene i de aktuelle lovbruddskategoriene. Men i kombinasjon med bedringen i annen sporsikring som fingeravtrykk, fottøyavtrykk og elektroniske spor, kan vi komme til å se en klar økning i oppklaringsprosenten, selv om miraklene fremdeles vil være et stykke unna.

4. Erfarne etterforskeres vurdering av «politiarbeid på stedet».

Masterstudentene utgjorde en gruppe på 27 studenter som på eget initiativ og på grunnlag av egen kompetanse og meritter har søkt og blitt opptatt på en 90 studiepoengs erfaringsbasert «Master i etterforskning» ved Politihøgskolen. Gruppen består av polititjenestepersoner med fra ca. fem til ca. 25 års erfaring innen taktisk og teknisk etterforskning, og påtale, og både fra politidistrikter og særorganer. Den har derfor i stor grad karakter av en etterforskningsmessig ekspertgruppe. Som et obligatorisk arbeidskrav på 2400 ord, fikk de oppgaven: «Drøft hvilke fordeler og ulemper «politiarbeid på stedet» (PPS) har for kvaliteten på etterforskningen.»

¹³ Lomell/Dahl, side 43.

¹⁴ Lomell/Dahl, side 103-106.

Nedenfor redegjøres for de sentrale momentene studentene trakk fram i drøftelsene. Det er naturlig å dele dette i fordeler og ulemper, eller styrker og svakheter om man vil.

Det de aller fleste trekker fram som fordelen ved «politiarbeid på stedet» er muligheten for bevissikring i det som på engelsk betegnes som «the golden hour»¹⁵ og som i norsk oversettelse beregnes som «den gylne timen».¹⁶ Dette er ikke overraskende, siden uttrykket beskriver erfaringen om at «as more time elapses the opportunities for effective action and powerful evidence collection diminish exponentially».¹⁷ Denne virkning er knyttet både til kriminaltekniske bevis og forklaringer. Kriminaltekniske bevis kan reduseres eller ødelegges både av tid, klimatiske forhold og ved menneskers utilsiktede og tilsiktede handlinger. Forklaringer fra vitner og mistenkte opptatt i ettertid kan få en dårligere bevisverdi både fordi erindringen svekkes og forskyves over tid, og fordi man bevisst eller ubevisst blir påvirket av andre eller det som er blitt offentlig gjengitt om hendelsen. Forklaring fra en mistenkt som er avgitt før vedkommende har fått anledning til å tilpasse innholdet til det han eller hun vet politiet kjenner til, kan også ha betydelig verdi. Hvis en obligatorisk og strukturert etterforskning fra første enhet på stedet sørger for å sikre slike bevis godt og prosessuelt riktig, er det utvilsomt gunstig for etterforskningens kvalitet. Men det var også noen av masterstudentene som fremhevet at det kan være negativt at forklaringer tas opp så tidlig at man mangler tilstrekkelig oversikt til å stille relevante kritiske spørsmål.

I forlengelsen av «den gylne timen»-synspunktene trekker også mange fram at innføring av «politiarbeid på stedet» innebærer at *patruljene er bedre utstyrt* slik at de raskt kan skaffe seg relevant bakgrunnshistorikk fra politiets registre, og at bruk av lydavhør på stedet innebærer at det i vesentlig mindre grad kan skapes tvil om hva vitner og mistenkte har sagt, i hvilken situasjon og under hvilke forutsetninger.

Ved siden av bedre teknisk utstyr, fremholder mange av studentene verdien av at det er utarbeidet *rutinebeskrivelser og tiltakskort* som er digitalt tilgjengelige. Men noen trekker også fram faren ved at patruljen kanskje alltid vil følge «sjekklisten» slavisk, både positivt (alltid gjøre det som står) og negativ (aldri gjøre mer) selv om saken krever andre tiltak. Trolig har denne bekymring størst relevans hvor «politiarbeid på stedet» har karakter av straksetterforskning i saker som skal videreføres av etterforskningsenheter, se punkt 3. I slike tilfeller vil trolig gode samhandlingsrutiner med Felles straffesaksinntak (FSI), krimvaktleder eller oppdragsleder være viktig.

¹⁵ Se Jane Monckton-Smith et.al: *Introducing forensic and criminal investigation* (Sarge 2013) side 46-47 og 84.

¹⁶ Bjerknæs/Fahsing, side 380-82.

¹⁷ Monckton-Smith, side 46.

Momentene nevnt ovenfor bidrar alle til å sikre flere og bedre bevis både for avgjørelsen av skyldspørsmålet (som først fremst forbindes med oppklaring) og straffespørsmålet (adekvat reaksjon), dvs. kvalitetsindikatorene 2 og 3 slik de er gjengitt i «Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet».¹⁸ Men i tillegg til dette er et klart flertall av studentene av den oppfatning av «politiarbeid på stedet» samlet sett også vil lede til en *reduksjon av saksbehandlingstiden* (kvalitetsindikator 6).

På den negative siden er det to forhold som dominerer. Mer enn 2/3 studentene fremhever *tidspress og stress* som svakheter ved «politiarbeid på stedet». Både mange konkurrerende oppgaver på åstedet og andre ventende oppdrag som operasjonssentralen ønsker å disponere patruljen til, trekkes fram som stressfaktorer. Studentene tror dette vil lede til at etterforskningsskrittene ikke vil bli utført politifaglig og prosessuelt korrekt, og ikke minst at man trolig ikke vil ta seg tid til å sikre notoritet om hva man har foretatt seg, jf. kvalitetsindikator 5 og 11. En tilsvarende andel av studentene (ca. 70%) fremholder også at «politiarbeid på stedet» kan være negativ i forhold til kvalitetsindikator 7, *objektivitetskravet*. Særlig i kombinasjon med tidspress frykter mange at patruljen ved «politiarbeid på stedet» kan gå i bekreftelsesfellen,¹⁹ og først og fremst lete etter bevis som bekrefter det de tror har skjedd. En «tro» som f.eks. kan være basert på hva melder er sagt til operasjonssentralen og som deretter er lest ut over sambandet. Vil man f.eks. i en stresset situasjon ha et våkent øye for at en liten andel av meldinger om innbruddstyveri, er forsøk på forsikringsbedrageri? I samme gate ligger faren for at patruljen utsettes for forenklingsstrategier, og søker etter og vektlegger sterkest de bevisene som bidrar til å gi en plausibel forklaring på hva som har skjedd og ikke stiller opp alternative hypoteser.²⁰ Ved utrykning til en død gammel dame uten synlig skader i en låst leilighet, vil «naturlig dødsårsak» gi plausibel og enkel forklaring. Men bør man også foreta undersøkelser basert på hypotesen om at noen med nøkkel til leiligheten har forvoldt damens død?

Vurderingene gjengitt ovenfor var omtrent som forventet, men to synspunkter var mer overraskende. Det første er knyttet til *patruljenes kompetanseutvikling* som jo er en sentral målsetting med PPS. Nesten alle studentene kom inn på dette, men delte seg i to omtrent like store positive og negative grupper. Den ene halvparten fremholdt som positivt at opplæringen til «politiarbeid på stedet», praktiseringen av dette og gjennom tilbakemeldingsmøter, over tid ville bygge opp en god etterforskningskompetanse hos patruljene. Den andre halvparten hadde liten tro på en slik virkning: De la til grunn at patruljene ikke ville få tid til å gjøre skikkelig

¹⁸ Jf. også Myhrer: *Kvalitet i etterforskningen – PHS-Forskning 2015-1*. Kvalitetskomponentene er senere bearbeidet og forfleret av riksadvokaten i den endelige versjonen av Handlingsplanen fra 2016, side 9.

¹⁹ Jf. Bjerknnes/Fahsing, side 94-95.

²⁰ Jf. Bjerknnes/Fahsing, side 134-135.

arbeid på stedet, og at man i enda mindre grad ville evne å sette av tid til korrigerende tilbakemelding. Trolig er de forskjellige synspunktene først og fremst en funksjon av hvilke ressurser man tror vil følge med «politiarbeid på stedet», jf. nedenfor i punkt 5.

Det andre punktet var overraskende fordi det så å si var fraværende. Trolig kan dette tilskrives oppgaveteksten, som nok ble oppfattet slik at den først og fremst spurte etter kvaliteten for en iverksatt etterforskning. Det er likevel overraskende at av 27 erfarne etterforskere er det bare én som fremhevet at en av de positive kvalitetsforbedringer ved «politiarbeid på stedet», er at en rekke saker tross alt vil bli *gjengstand for etterforskning*, mens de ved overføring til etterforskningsenheter ville forblitt uetterforsket pga. kapasitetsmangel, jf. kvalitetsindikator 1. Oslo politidistrikt har bl.a. sett en slik positiv utvikling.

5. Avslutning

Om arbeidsmetoden «politipatruljens etterforskningsarbeid på stedet» vil bli en suksess og bidra til den forventede økning i kvaliteten på politiets etterforskning, vil trolig først og fremst avhenge av hvilke ressurser den tilføres. Blant annet basert på gjennomførte piloter og straffesakstatistikken, er det mulig å finne ut hvor mange saker politipatruljene gjennomsnittlig forventes å etterforske pr. tjenestesett og hvor lang tid som normalt går med. Da er det også mulig å regne ut hvilke mannskapsressurser patruljestyrken må økes med, hvis ikke «politiarbeid på stedet» skal gå ut over den operative beredskapen.

Det kan derfor være passende å avslutte med Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi) sin advarsel i rapporten om «Evaluerings av nærpolitireformen».²¹ I rapporten rettes en advarsel både til Justis- og beredskapsdepartementet og til politietaten om å sørge for balanse mellom reformtiltak og økonomi:

«Inntrykket er at politikere og publikum ønsker seg alt – et likere og nærrere politi, et mer robust og kompetent politi, et politi som prioriterer forebygging og etterretning, like tjenester uavhengig av folk bor osv. – uten at det skal koste vesentlig mer. Det er ikke mulig. Både politikere og politiet må prioritere og velge det viktigste og avpasse ambisjonene med hva som er mulig.»²²

²¹ Difi-rapport 2018:2.

²² Difi-rapport, side 57.